

การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ในจังหวัดชัยภูมิ

Strengthening the Good Governance in the Departments of Education in Chaiyaphum Province

ธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณปัญญา¹, สมยศ ปัญญามาก², ชูเกียรติ ผลาผล³
Thammarat Potisuwannapanya¹, Somyot Panyamak²,
Chukiat Phalapol³

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ^{1, 3}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา²

Faculty of Political Science, Rajabhat Chaiyaphum University^{1, 3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus²

Corresponding Author, E-mail: somyot_pan@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 60 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่มย่อยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาเพื่อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 1) ด้านงานวิชาการ 2) ด้านงานบุคลากร 3) ด้านงานงบประมาณ และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป 2. รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิพบแนวทางที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) หลักนิติ

ธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และ 6) หลักความคุ้มค่า 3. องค์ความรู้จากการวิจัยซึ่งเป็นแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิพบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในหน่วยงานทางการศึกษาสามารถจำแนกเป็น 4 ด้าน ทำให้เกิดแนวทางการสนับสนุนหลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ อันเป็นรูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิให้มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเสริมสร้างธรรมาภิบาล; หน่วยงานทางการศึกษา; การบริหารจัดการ

Abstract

This research aims 1) to study the problem and obstacles to strengthen the good governance in educational department in Chaiyaphum Province; 2) to analyze the model of strengthening the good governance in educational department in Chaiyaphum Province; and 3) to propose guidelines for strengthening the good governance in educational department in Chaiyaphum Province. The sixty key informants are individually conducted by in-depth interview. The research instruments consist of a semi-structure interview and focus group discussion to collect data. The data are done based on content analysis according to the objectives set.

The results of the research indicate that 1) the problems and obstacles related to administration in educational departments in Chaiyaphum Province consist of (1) problems of academic administration; (2) problems in recruiting and appointing employees; (3) problems of budget management; and (4) problems of general administration. 2. Model of strengthening the good governance in educational departments in Chaiyaphum Province is found the approach to promote good governance to be succeeded in the followings: (1) rule of law; (2) moral principle; (3) transparency; (4) principles of participation; (5) principles of responsibility; and (6) value principles. 3) The body of knowledge from research concerns with the guidelines for strengthening

the good governance in educational department in Chaiyaphum Province indicates that the problems and obstacles of educational department are divided into four aspects which establish a guideline to support the good governance in educational department into six principles. These are the model of strengthening the good governance in educational department in Chaiyaphum Province to administrate effectively.

Keywords: Strengthening the Good Governance; Departments of Education; Administration and Management

บทนำ

ธรรมาภิบาลเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนได้รับความเสมอภาคและเป็นธรรม มีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ปราศจากการทุจริตและประพฤติมิชอบ เสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนในกลไกการทำงานของภาคเอกชนและภาครัฐในทุกระดับ โดยมุ่งเน้นประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ ธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวคิดการปกครองที่เริ่มมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีการค้นหารูปแบบการปกครองที่สามารถนำประเทศไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศที่เพิ่งได้รับการปลดปล่อยจากอาณานิคมและสามารถช่วยฟื้นฟูประเทศจากความเสียหายภายหลังสงครามเพื่อให้การบริหารภาครัฐสอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมโลกที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, 2544: 4-5)

ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ประเทศพัฒนาแล้วทุกประเทศต่างทุ่มเททรัพยากรเพื่อการปฏิรูปการบริหารกิจการบ้านเมืองเป็นภารกิจที่สำคัญ สาเหตุหลักที่ผลักดันให้กระแสปฏิรูปเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ภาครัฐไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว รุนแรง เปิดกว้างและมีการแข่งขันสูงขึ้น เศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำเกิดภาวะหนี้ท่วมท้นเนื่องจากความอ่อนแอ ล้าสมัยของภาครัฐและทำให้สังคมเสื่อมศรัทธาในภาครัฐ ทั้งเรื่องการบริหารและการทุจริตประพฤติมิชอบ จึงเห็นพ้องกันว่า ควรปฏิรูปและปรับปรุงรูปแบบการปกครองใหม่ตามแนวคิดการปกครองที่ดีที่เรียกว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยทุกประเทศมีแนวทางการปรับปรุงการบริหารบ้านเมืองเหมือนกัน 3 ประการ คือ

1) การบริหารมุ่งประชาชน ได้แก่ การปรับปรุงงานบริการให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และรายงานผลงานให้สาธารณะทราบ มีความโปร่งใสในการตัดสินใจและในกระบวนการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการ ร่วมแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการทำงาน

2) การปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐ ได้แก่ การเน้นงานในหน้าที่หลักของภาครัฐ ได้แก่ การกำหนดนโยบายที่มองการณ์ไกล การบังคับใช้กฎหมายที่ให้ความเสมอภาคเป็นธรรม โดยกระจายงานให้บริการแก่ราชการส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และองค์กรอิสระมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

3) การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการประหยัด ความเป็นประสิทธิภาพและมีความมีประสิทธิภาพ

โดยผู้บริหารจะได้รับความคล่องตัวในการบริหารงานมากขึ้นมีความเห็นร่วมกันว่า กฎเกณฑ์สำคัญที่นำไปสู่การฟื้นฟู และพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้ คือ การที่ประเทศนั้น ๆ มีการบริหารจัดการที่ดี สังคมที่มีกลไกการบริหารจัดการที่ดีซึ่งเชื่อมโยงภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนเข้าด้วยกัน มีกลไกแกนในการสร้างความสมดุลระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สังคมมีเสถียรภาพและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน หากขาดกลไกนี้โอกาสที่จะฟื้นตัวจากวิกฤตย่อมเป็นไปได้ยาก ใช้เวลานานและอาจจะเกิดความเสียหายร้ายแรงต่อเศรษฐกิจสังคมการเมืองของประเทศยิ่งขึ้นด้วย (ปิ่นรส มาลากุล ณ อยุธยา, ม.ป.ป.: 28)

แนวคิดธรรมาภิบาลและการนำแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่เป็นแนวคิดหลักในการปฏิรูประบอบราชการในประเทศ โดยหลักธรรมาภิบาลได้มีการนำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นอย่างรูปธรรม ทั้งในระดับนโยบายแห่งรัฐ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่ใช้ปัจจุบัน ซึ่งบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ มีเนื้อหาที่สะท้อนการนำหลักธรรมาภิบาล เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส นิติธรรม คุณธรรม ความคุ้มค่าและความรับผิดชอบของหน่วยงาน และเจ้าพนักงานของรัฐนำไปปรับใช้ในแง่ที่ว่า หากมีการนำแนวคิดธรรมาภิบาลไปใช้อย่างจริงจัง จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐโดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องและระบบบริหารของรัฐมีความยุติธรรมและเป็นที่เชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ ทั้งยังนำไปสู่การป้องกันการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของบ้านเมืองได้ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2549: 76) ดังนั้น หากต้องการทราบการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติให้เป็นผลหรือไม่เพียงใด จำเป็นต้องวัดระดับของการนำหลักธรรมาภิบาลมา

ประยุกต์ใช้ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายและบริหารจัดการได้ทราบถึงสถานะและระดับของธรรมาภิบาลของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาระดับธรรมาภิบาลในกระบวนการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินของหน่วยงานของรัฐต่อไป

การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหาร และครูผู้ปฏิบัติต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการปัจจัยและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการธรรมาภิบาลและวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงจะทำให้การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งบุคลากรในสถานศึกษาดังกล่าวต้องมีความรู้เรื่องแนวคิด ความหมาย องค์ประกอบและหลักการเกี่ยวกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลเป็นอย่างดี ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาและการสร้างควมมีประสิทธิภาพของสถานศึกษา ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำมีคุณสมบัติความสามารถ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใด และผู้บริหารในฐานะผู้นำของหน่วยงานจะได้รับความร่วมมือด้วยดีได้นั้น ในการบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน และนอกจากการแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ผู้บริหารยังต้องนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น (จุมพล หนิมพานิช, 2549: 61)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาแนวคิดของผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติที่ได้นำหลักการในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานมาใช้ในการศึกษามากน้อยเพียงใด รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษามีลักษณะเป็นอย่างไร และค้นหาแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานและเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา
ในจังหวัดชัยภูมิ

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา
ในจังหวัดชัยภูมิ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาและวิเคราะห์ทางเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

1.2 การลงพื้นที่เป้าหมาย หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ในการศึกษาเพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล อันประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปฏิบัติการสอนและนักวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

1.3 ผู้วิจัยใช้เทคนิคและวิธีการแบบสโนว์บอล (Snowball Technique) เพื่อได้มาซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือ เป็นวิธีการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อตอบในประเด็นปัญหาการวิจัย โดยผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยเห็นว่า มีความเชี่ยวชาญจริงมาก่อน 1 คน แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญคนนั้นระบุรายชื่อผู้เชี่ยวชาญคนต่อไป จากนั้น ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญคนใหม่ระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญคนต่อไป กระทั่งครบจำนวนตามที่ผู้วิจัยต้องการ

1.4 การสนทนากลุ่มกับผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการสอนและนักวิชาการ ในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อทราบถึงแนว ผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการสอนและนักวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.5 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการสอนและนักวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาแนวทางหรือรูปแบบในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ บุคลากรเหล่านี้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงต่อปรากฏการณ์ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนภาพของปรากฏการณ์ได้อย่างแท้จริงและชัดเจน (Neuman, 2006: 26)

1.6 การลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาข้อมูลการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research; PAR)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 60 คน แบ่งตามประเด็นการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยผู้บริหารและนักวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยครูผู้ปฏิบัติการสอน ในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน

3. พื้นที่ในการวิจัย คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการวิจัยตามแหล่งของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ โดยมุ่งศึกษาในเขตพื้นที่หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหาการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 721 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 (สพม.) จำนวน 37 โรงเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) ชัยภูมิ ทั้ง 3 เขต จำนวน 683 โรงเรียน และโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (สศศ.) 1 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,442 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550: 78)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้แนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้งแบบสัมภาษณ์ (Interview) แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแบบประเมินโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 ร่างเครื่องมือทุกฉบับ กำหนดประเด็นและสร้างข้อความคำถามในแต่ละประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิเพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 การนำแนวทางสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอที่ปรึกษาโครงการและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบตรวจสอบความสอดคล้องตาม

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย หลังจากนั้น นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การนำเครื่องมือการวิจัยทุกฉบับที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปพบที่ปรึกษาโครงการเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 5 การนำเครื่องมือการวิจัยทุกฉบับที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2) ลักษณะและเนื้อหาของเครื่องมือ แนวทางการสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือที่มีลักษณะและเนื้อหาครอบคลุมการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นรายบุคคล โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview; SSI) โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 หัวข้อการสัมภาษณ์

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 7 ระยะ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมคณะผู้วิจัยเพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย

ระยะที่ 2 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการลงพื้นที่จริงซึ่งเป็นเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

ระยะที่ 3 การปฏิบัติการรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมด จากการแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มได้รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

ระยะที่ 4 การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ระยะที่ 6 การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้องค์ความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

ระยะที่ 7 การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอและนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ การเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารวิชาการ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแล้วนำมาตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยได้ยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษารตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วง หรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ คณะผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้ตีความ แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรม เพื่อให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์สรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

การศึกษานี้คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยคณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการศึกษาจำแนกตามบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการของสถานศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านงานวิชาการ ได้พบปัญหาและอุปสรรคหลากหลาย ซึ่งครอบคลุมทั้งหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการและสนับสนุนการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและคุณภาพของการเรียนการสอน รวมถึงการวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

1.2 ด้านงานบุคลากร ได้พบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความขาดแคลนอัตรากำลังไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับการกิจ ตลอดจนถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับ คุณลักษณะและสมรรถนะของบุคลากร ลักษณะงานที่ปฏิบัติ วิธีการบริหารจัดการของผู้บริหาร การจัดสวัสดิการ การบำรุงขวัญกำลังใจ การสนับสนุนปัจจัยดำเนินงานที่เพียงพอและการพัฒนาบุคลากรที่ต่อเนื่อง และประการสุดท้าย คือระบบการติดต่อสื่อสารการประสานงานในองค์กรที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการปฏิบัติงาน

1.3 ด้านงานงบประมาณ พบปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับวิธีการบริหารจัดการด้านงบประมาณ ปัญหาและอุปสรรคที่พบลำดับลงมา ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความเพียงพอ เหมาะสมของงบประมาณที่ได้รับจัดสรรกับการกิจหน้าที่ในการดำเนินงาน การจัดสรรงบประมาณ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน การขาดการสนับสนุนงบประมาณด้านสวัสดิการแก่ผู้ปฏิบัติงาน และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายเป็นลำดับสุดท้าย

1.4 งานบริหารทั่วไป พบประเด็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการขาดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานและยานพาหนะ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ การมีระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ขาดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ระบบติดตามประเมินผล และการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง ขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานที่เพียงพอต่อการกิจที่รับผิดชอบของสถานศึกษา และขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานที่มีความสามารถ และการมีขอบข่ายพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวางยากลำบากต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา จำแนกเป็นด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคลากร ด้านงานงบประมาณ และด้านงานบริหารทั่วไป ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. ด้านงานวิชาการ พบเงื่อนไขการสนับสนุนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิให้ประสบความสำเร็จ โดยการใช้หลักธรรมาภิบาล 2 ข้อ คือ 1) หลักนิติธรรม และ 2) หลักความรับผิดชอบต่อได้แก่ การมีคู่มือปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากรที่ตรงกับความต้องการและต่อเนื่อง การมีระบบการสอนแนะ (Coaching) หลักสูตรที่ใช้จัดการศึกษาสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

2. ด้านงานบุคลากร พบเงื่อนไขการสนับสนุนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ โดยการใช้หลักธรรมาภิบาล 2 ข้อ คือ 1) หลักการมีส่วนร่วม และ 2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง มีระบบการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจัดสวัสดิการ การจูงใจ การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลอย่างเหมาะสม และสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร

3. ด้านงานงบประมาณ พบเงื่อนไขที่สนับสนุนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ โดยการใช้หลักธรรมาภิบาลในข้อหลักความโปร่งใส ได้แก่ คู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน การให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ การสำรวจวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

4. ด้านงานบริหารทั่วไป พบเงื่อนไขที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิให้ประสบความสำเร็จ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลข้อหลักความคุ้มค่า ได้แก่ การมีคู่มือแนวทางในการปฏิบัติงาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบข้อมูลสารสนเทศเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน การวางระบบงาน การกำกับติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิทั้ง 6 ด้าน มีแนวทางที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยพิจารณาจากสรุปผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค เงื่อนไขการสนับสนุนและแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยให้ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติงานนำพฤติกรรมที่สนับสนุนการดำเนินงานตามภาระงานของสถานศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 1) งานวิชาการ 2) งานบุคลากร 3) งานงบประมาณ 4) งานบริหารทั่วไป โดยให้อยู่ในกรอบของหลักธรรมาภิบาลที่ประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความโปร่งใส 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นผลของการดำเนินการตามแนวทางการเสริมสร้าง

ธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิและสามารถนำไปใช้ได้กับสถานศึกษาทุกแห่งในประเทศไทยต่อไป

อภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่พบมากที่สุด ได้แก่ การขาดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานและยานพาหนะ การบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบ การมีระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพไม่เป็นที่พึงพอใจ การขาดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศระบบติดตามประเมินผลและการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง การขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานที่เพียงพอต่อการกิจที่รับผิดชอบของสถานศึกษา และการมีขอบข่ายพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวาง ยากลำบากต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของอริศรา ขาวพล (2552) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรปราการ เขต 1 พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมากที่สุด 3 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส ในประเด็นเดียวกัน บุญยิ่ง ประทุม (2551) ได้อธิบายไว้ว่า การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิชัย แก้วกรุณา (2555) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลนาคู ตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากที่สุด 6 หลัก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักความมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม และหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ 2) ปัญหาของการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลนาคู ตามหลักธรรมาภิบาลเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ งบประมาณไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน รองลงมา คือ การดูแลประชาชนไม่ทั่วถึง และประชาชนส่วนมากยังขาดความรู้เรื่องหลักการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลอย่างลึกซึ้ง

ในประเด็นนี้คณะผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ให้ครบทั้ง 6 ด้าน จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงาน

ของบุคลากรในสายงานต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยยังเห็นว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นการบริหารแนวใหม่ที่มีแก่นหลักการ ซึ่งไม่ใช่หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการของการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการทำงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่า จะได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล บุคลากรในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จึงควรใช้ดุลยพินิจในการนำธรรมาภิบาลข้อใดข้อหนึ่ง ในจำนวน 6 ข้อ เข้ามามีส่วนเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ให้มากที่สุด

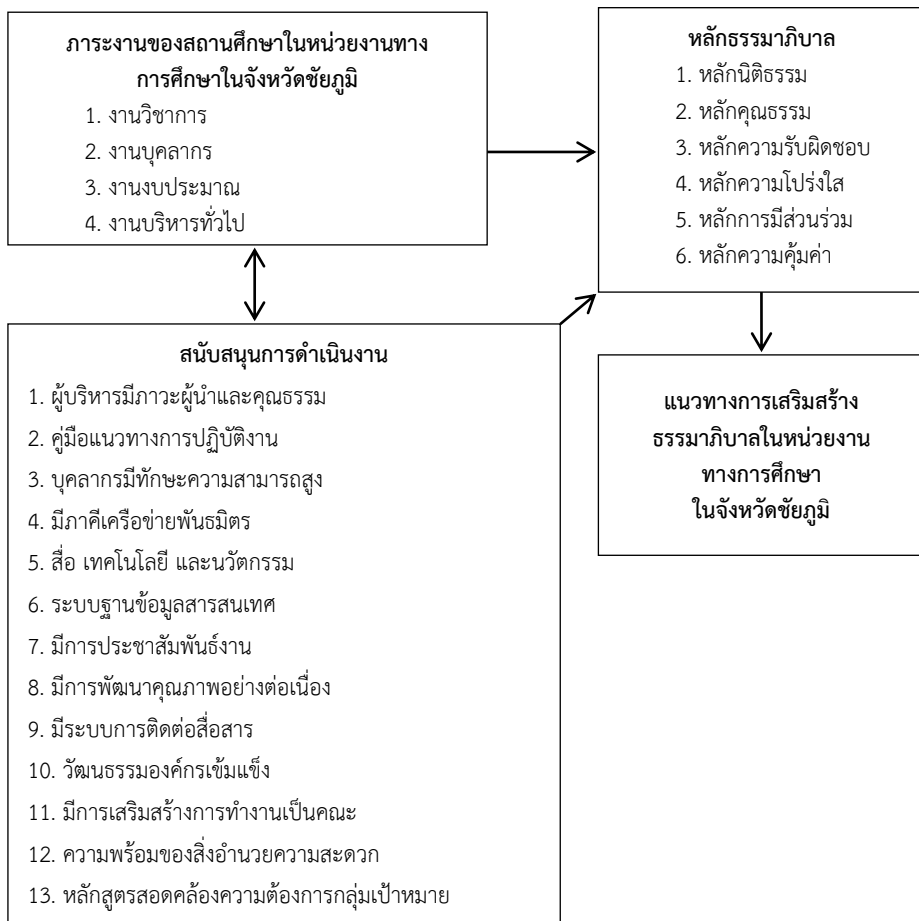
ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิพบว่า โดยภาพรวมแล้ว เงื่อนไขที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อให้ประสบความสำเร็จทั้ง 4 ด้าน จะประกอบด้วยหลักสำคัญของธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ 1) หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎ ข้อบังคับให้ทันสมัย 2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม 3) หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน 4) หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็น 5) หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประเด็นเหล่านี้เป็นการส่งเสริมหน่วยงานทางการศึกษาให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมภาคีเครือข่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ ดังที่ธีรยุทธ บุญมี (2541) อธิบายไว้ว่า เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ (Interactive Relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชนและประชาชนทั่วไปที่ทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ ประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับภาวิณี ชินคำ (2548) ซึ่งทำวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนที่พบว่าผู้บริหารควรมีทั้งคุณลักษณะด้านวิชาชีพและคุณลักษณะด้านส่วนตัว คือ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ อารมณ์มั่นคง ความรอบรู้ ความเป็นกันเอง อารมณ์ขัน เปิดเผยเข้าใจง่าย ความเยือกเย็นและรู้จักเห็นใจผู้อื่น หลักการเหล่านี้เป็นหลักธรรมาภิบาลที่หน่วยงานทางการศึกษาต้องส่งเสริมให้เป็นปัจจัยภายใน (ส่วนตัว) และภายนอก (วิชาชีพ) เพื่อสร้างความเข้มแข็งและบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้

ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 การนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จากผลการศึกษาโดยพิจารณาจากสรุปผล

การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเงื่อนไขการสนับสนุนและแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ตามภาระงานของสถานศึกษาที่ประกอบด้วย 1) งานวิชาการ 2) งานบุคลากร 3) งานงบประมาณ 4) งานบริหารทั่วไป โดยให้อยู่ในกรอบของหลักธรรมาภิบาล คือ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความโปร่งใส 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักความคุ้มค่า แนวทางดังกล่าวได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของชาติตระกูล เจริญภักดี (2553) ซึ่งได้ศึกษาธรรมาภิบาลในการบริหารงานของสถานีดำรงวิทยุธรในจังหวัดเชียงรายพบว่าระดับการใช้ธรรมาภิบาลใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนิติธรรมเป็นหลักที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจอธิรัฐ 2) ด้านความโปร่งใสเป็นหลักของการเปิดเผยตรงไปตรงมาและเข้าใจง่าย 3) ด้านคุณธรรมเป็นมาตรฐานของความประพฤติในทางศีลธรรมว่า ถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร 4) ด้านการมีส่วนร่วมเป็นการให้ข้อมูล การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การวางแผนร่วมกันและการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และที่สำคัญการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบ ซึ่งสะท้อนความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 5) ด้านความสำนึกรับผิดชอบเป็นการบริหารที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 6) ด้านความคุ้มค่าเป็นความตระหนักว่า มีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของนิศากร ช่างสุวรรณ (2553) เรื่องการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลตามทัศนคติของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งพบว่า 1. บุคลากรมีทัศนคติต่อการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยภาพรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า การใช้ธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใสสูงที่สุด รองลงมาเป็นด้านหลักความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรมและหลักการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับงานวิจัยของนนทพล พงศธรวิสุทธิ (2548) ซึ่งศึกษาเรื่องบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความร่วมมือและเคร่งครัดในกฎระเบียบ การปฏิบัติงานที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการอบรมเพิ่มพูนประสิทธิภาพ การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดและให้รางวัลกับข้าราชการที่ประพฤติดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาโดยพิจารณาจากข้อสรุป จะเห็นว่า การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค เงื่อนไขการสนับสนุน และแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลที่ดำเนินการตามขั้นตอนทำให้ค้นพบองค์ความรู้จากการวิจัย ตามภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

จากภาพนี้จะเห็นว่า ประการที่ 1 สภาพปัญหาและอุปสรรคในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิสามารถจำแนกเป็น 4 ด้าน ตามภาระงานของหน่วยงานทางการศึกษา ได้แก่ (1) งานวิชาการ เช่น ปัญหากระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา (2) งานบุคลากร เช่น ปัญหา

ความขาดแคลนอัตรากำลังไม่เพียงพอและสอดคล้องกับภารกิจ ตลอดจนถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับ (3) งานงบประมาณ เช่น ปัญหาความไม่เพียงพอหรือเหมาะสมของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (4) งานบริหารทั่วไป เช่น ปัญหาการขาดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานและยานพาหนะ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ

ประการที่ 2 การสนับสนุนการดำเนินงาน จะเห็นว่า แนวทางการสนับสนุนให้เกิดหลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิตามภาระงานทั้ง 4 ด้าน จะต้องประกอบด้วยหลักการ 13 ประการ คือ 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและคุณธรรม 2) คู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน 3) บุคลากรมีทักษะความสามารถสูง 4) การมีภาคีเครือข่ายพันธมิตร 5) สื่อ เทคโนโลยีและนวัตกรรม 6) ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ 7) การประชาสัมพันธ์งาน 8) การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 9) ระบบการติดต่อสื่อสาร 10) วัฒนธรรมองค์กรเข้มแข็ง 11) การเสริมสร้างการทำงานเป็นคณะ 12) ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก 13) หลักสูตร (แกนกลาง 2551) ที่สอดคล้องความต้องการกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ทั้งหมดนี้เป็นภาระงานและหลักการที่อยู่ในกรอบของหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน

ประการที่ 3 การวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จากภาระงานทั้ง 4 ด้าน และแรงสนับสนุนทั้ง 13 ข้อ ทำให้เกิดรูปแบบของหลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน อันประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า

สรุป

การวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาจำแนกตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการของสถานศึกษา ในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยงานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณและงานบริหารทั่วไป โดยประเด็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการขาดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานและยานพาหนะ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ การมีระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ขาดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ระบบติดตามประเมินผล และการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง ขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานที่

เพียงพอต่อการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบของสถานศึกษา และมีความสามารถ และการมี
ขอบข่ายพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวางยากลำบากต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ
แนวทางที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาให้ประสบ
ความสำเร็จ ประกอบด้วยการให้ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติงานนำพฤติกรรมที่สนับสนุน
การดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและคุณธรรม 2) คู่มือแนวทาง
การปฏิบัติงาน 3) บุคลากรมีทักษะความสามารถสูง 4) ภาควิชาช่วยพัฒนา 5) สื่อ
เทคโนโลยีและนวัตกรรม 6) ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ 7) การประชาสัมพันธ์งาน 8)
การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 9) ระบบการติดต่อสื่อสาร 10) วัฒนธรรมองค์กร
เข้มแข็ง 11) การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม 12) ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก
13) หลักสูตร (แกนกลาง 2551) ที่สอดคล้องความต้องการกลุ่มเป้าหมาย
ผู้รับบริการไปประพฤติปฏิบัติ ตามภาระงานของสถานศึกษาในหน่วยงานทาง
การศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 1) งานวิชาการ 2) งานบุคลากร 3) งาน
งบประมาณ 4) งานบริหารทั่วไป โดยให้อยู่ในกรอบของหลักธรรมาภิบาลที่
ประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความ
โปร่งใส 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นผลของการดำเนินการตาม
แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ และ
สามารถนำไปใช้ได้กับสถานศึกษาทุกแห่งในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จุมพล หินพานิช. (2549). *การบริหารจัดการภาครัฐใหม่: หลักการ แนวคิด และกรณี
ตัวอย่างของไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชาติตระกูล เจริญภักดี. (2553). *ธรรมาภิบาลในการบริหารงานของสถานีดำรงจตุรใน
จังหวัดเชียงราย*. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *สังคมเข้มแข็ง ธรรมรัฐแห่งชาติ ยุทธศาสตร์สู่ทศวรรษหน้าประเทศ*.
กรุงเทพมหานคร: สายธาร.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2549). *ธรรมาภิบาล: หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่*. นนทบุรี:
สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- นันทพล พงศธรวิสุทธิ. (2548). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการสร้าง
ระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาองค์การบริหาร*

ส่วนตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิศากร ช่างสุวรรณ. (2553). การใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลตามทัศนของ
บุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. รายงานการวิจัย. สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บุญยิ่ง ประทุม. (2551). พัฒนาการการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและการมี
ส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเขา
สามยอด จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. (2544). รายงานการวิจัยเรื่องตัวชี้วัดธรรมาภิบาล.
นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ปิ่นรส มาลากุล ณ อยุธยา (ม.ป.ป.). การเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เป็นวัฒนธรรมใน
องค์กร. เอกสารประกอบการบรรยาย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ภาวิณี ชินคำ. (2548). รูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต
พื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจ
การบริหาร และการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และ
สถานศึกษาตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการกระจายอำนาจ
การบริหารจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อภิชัย แก้วกรุณา. (2555). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล
ของเทศบาล ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารรัฐศาสตร์ และ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. 1 (2), 125-138.

อริศรา ขาวพล. (2552). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนเอกชน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรปราการ เขต 1. ภาควิชาปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

Neuman, W. L. (2006). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, 6th ed. Boston: Pearson International Edition.